

Goose Morre, een vergeten Amersfoortse held

door B.G.J. ELIAS

Op 25 augustus 1830 sloeg in Brussel de vlam in de pan.¹ De frustraties over het gedwongen samengaan van de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden, bepaald door het Congres van Wenen in 1814, kwamen tot een uitbarsting door de opvoering van de opera *La Muette de Portici* van Auber. Hierin werd de opstand tegen de Spanjaarden in Napels van 1648 onder leiding van de visser Masaniello bezongen. Agitatoren maakten handig gebruik van de opwindings van het publiek bij het duet *Amour sacré de la Patrie* en Masaniello's aansporing *Aux armes*.

Een opgewonden menigte sloeg aan het plunderen en richtte vernielingen aan. Koning Willem I zond zijn zonen Willem en Frederik naar Brussel om de orde te herstellen. Dit lukte maar in beperkte mate. Het Zuiden bleef onrustig. Koning en Kamer voeren vervolgens een onduidelijke koers met als gevolg dat op 4 oktober de Belgische onafhankelijkheid werd afgekondigd. Deze werd eind van het jaar erkend door de grote mogendheden die in Londen bijeengekomen waren om te pogen het conflict te beslechten. Willem I was echter doof voor elk voorstel dat een concessie aan het Zuiden inhield.

Inmiddels liepen ook de nationalistische gevoelens in het Noorden op. Toen Van Speyk op 5 februari 1831 zijn schip, dat voor de rede van Antwerpen lag, liever in de lucht liet vliegen dan het over te geven aan de Belgen die het bij verrassing genomen hadden, werd hij een alom bejubelde held.²

In augustus van datzelfde jaar probeerde de koning het conflict langs militaire weg op te lossen. De Tiendaagse Veldtocht leek succes te hebben maar moest afgebroken worden onder dreiging van een Franse inval. Toen de koning bleef weigeren te onderhandelen over een regeling besloten de geallieerden een aanval te lanceren op het laatste Nederlandse bolwerk in het Zuiden, de citadel van Antwerpen. Van 4 tot 23 december 1832 duurde het beleg door Franse troepen. De verdediging onder generaal Chassé weerde zich heldhaftig maar was ten slotte toch niet opgewassen tegen de Franse overmacht. Het zou daarna nog tot 1839 duren voor een definitieve vrede tot stand kwam waarbij de scheiding van Nederland en België een feit werd.

In de context van de hier globaal geschetste gebeurtenissen moeten wij het optreden van de Amersfoorter Goose Morre plaatsen.³ Hij werd in Amersfoort geboren op 24 mei 1805 als zoon van Jan Morre en Neeltje Roskamp. Vader

De Franse aanval op het lunet St. Laurent op 13 december 1832. Aquatint door Jazet naar Pelletier. Atlas van Stolk Rotterdam.

Morre was slager en Goose hielp hem bij de uitoefening van dat beroep. Het gezin telde vier dochters en twee zonen.

In oktober 1830 meldde Morre zich als vrijwilliger net als veel van zijn landgenoten.

“Als door eenen elektrischen schok opgewekt, sloeg eensklaps het vuur van zelfopoffering, (hetwelk reeds in den boezem van elk ‘trouwhartig’ Vaderlander smeulde) tot eene heldere vlam uit, en duizenden vlogen te wapen, om Neêrlands heiligen grond, door onze vaders met zooveel bloed betaald, te verdedigen tegen sluipmoordenaars, welke kwaad voor goed vergeldende, onzen geliefden monarch, die hen met weldaden had overhoopt, snoed verguisden, en als eenen afschuwelijken dwingeland, ten aanhoore van gansch *Europa*, schaamteloos lasterden.”⁴

Morre werd fuselier (geweerdragende soldaat) bij de infanterie. Zijn eerste oefening in het krijgsbedrijf kreeg hij gedurende enkele maanden te Utrecht. Daar-

Goose Morre. Gelithografeerd portret naar een tekening van H. P. Oosterhuis in G. Engelberts Gerrits, Militaire loopbaan en lotgevallen van den vrijwilliger Goose Morre. Amsterdam 1833. Museum Flehite Amersfoort.

na werd hij met zijn compagnie overgeplaatst naar Bergen op Zoom en enige tijd later ingekwartierd in het nabij gelegen Wouw.

Diep onder de indruk was hij van de dood van Van Speyk. Deze gebeurtenis kreeg extra betekenis voor hem omdat Van Speyk een ver familielid was.⁵ Hij nam zich toen voor "om nimmer, dan met opoffering van zijn leven, den post te verlaten, welke hem zou worden aanvertrouwd".

Op 14 mei 1831 werden Morre en zijn krijgsmakkers gelegerd in de citadel van Antwerpen. Reeds de volgende dag kwam het tot een gewapend treffen tussen Nederlanders en Belgen. Tijdens de Tiendaagse Veldtocht lag Morre ziek in een hospitaal in Utrecht maar 'zich beter veinzende te zijn dan hij inderdaad was' keerde hij onverwijd terug naar de citadel van Antwerpen. Daar viel op dat moment weinig uit te richten. Maar Morre wilde actie. "Nu wierp hij menigwerf eenen vochtigen blik naar het plekje, waar VAN SPEYK het leven voor het Vaderland had opgeofferd, en zuchtte dat hij zoo weinig voor hetzelfde kon doen." Eind 1832 zou daar verandering in komen. Op 30 november werd de citadel opgeëist door de Franse generaal Gérard. Baron Chassé antwoordde dat hij zich met zijn manschappen tot het uiterste zou verdedigen. Vier dagen later begon de Franse aanval.

Op 13 december moest Morre wacht lopen op het lunet St. Laurent, een verdedigingswerk dat voor de Fransen van groot belang was in hun plan voor de verovering van de citadel. Omdat zij inzagen dat een bestorming te grote risico's

met zich mee zouden brengen, probeerden zij dit verdedigingswerk te ondermijnen. Een eerste poging daartoe in de vroege morgenuren van 14 december had weinig succes. Maar een tweede ontploffing kort daarna sloeg een bres in de muur. De fortificatie kon nu stormenderhand genomen worden. Voor Morre leek zijn *finest hour* aangebroken.

“Indachtig aan zijn eenmaal genomen besluit, kwam het den heldhaftigen jongeling niet in den zin, zijn behoud in de vlugt te zoeken, maar ging voort om zijn geweer te laden. Hiermee bezig, ontving onze onverschrokken held eenen bajonetsteek in de linkerzijde, en eenen tweeden in de bil. Morre nu op de grond gezeten, en door eenen Franschen tamboer op het hoofd getrommeld zijnde, viel in onmagt. Onderscheiden voorbijkomende Franschen, bragten hem nog bajonetsteken toe of schoten hun geweer op hem af.”

Toen een Franse militair enige tijd daarna constateerde dat Morre nog enige tekenen van leven gaf, liet hij hem afvoeren naar de dorpskerk van Berchem waar hij de eerste medische zorg kreeg. Daarna werd hij gebracht naar het militair hospitaal in dezelfde plaats. Daar werd vast gesteld dat zijn linker hand afgezet moest worden. Moedig onderging Morre deze operatie zonder narcose. Direct daarna deelde de behandelende arts hem mee, dat ook zijn rechter arm afgezet zou moeten worden. Morre wilde van geen uitstel weten en net als bij de eerste amputatie kreeg hij een glas wijn en legde men een doek over zijn gezicht

“en binnen weinige oogenblikken had MORRE ook zijnen sterk gespierde arm, welke zoo onverschrokken voor het Vaderland streed, opgeofferd, zonder zich het geringste blijk van smartgevoel te laten ontglippen.”

Nog diezelfde avond werd Morre overgebracht naar het hospitaal in Antwerpen. Hij en zijn makkers werden daar goed verzorgd en zij kregen van meelevende burgers kleine geschenken in de vorm van wijn, tabak of wat geld. Maar het liefst wilden zij naar huis, zeker toen bekend was geworden dat generaal Chassé de verdediging van de citadel had moeten opgeven. In januari 1833 was het zover en werd Morre met vierentwintig anderen per diligence van Antwerpen naar Breda overgebracht. Weer kreeg hij kleine gaven in geld. Een ervan was vergezeld van een kort naamdicht:

Mogt 't doel van deze gift aan u, O MORRE! toonen,
Op welk een wijze uw lot ons aller harten treft!
Roemvol verweerdet ge u naast Batoos helden zonen!
Roemvol streeft gij voor 't land! God zal u daarvoor loonen,
En elk opregt Bataaf, die slechts uw ramp beseft!!

Tijdens een concert voor de teruggekeerde gewonde militairen werd door de dochter van een predikant uit Breda een lied, getiteld 'Romance', op Morre ten gehore gebracht, dat op muziek gezet was door een stafmuzikant uit Morres eigen afdeling, Everardus Jansen.

Het lot van Morre was kennelijk doorgedrongen tot in de hoogste kringen, want op 10 maart werd hij op verzoek van Anna Paulowna, de echtgenote van kroonprins Willem, vanuit Breda overgebracht naar het Willems-Hospitaal in Den Haag.⁶ De prinses kwam hem daags daarop zelf opzoeken. Zij verklaarde: "MORRE bekommer u over niets; ik zal voor alles zorgen; ik ben blij dat gij er redelijk wel uitziet." Bijna dagelijks bezocht zij de gewonden in het hospitaal. Zij zette er zich ook voor in dat Morre een kunsthand zou krijgen. Toen deze gereed was bond zij hem persoonlijk vast. "Hiermede nog niet tevreden, liet zij eene boterham, aan reepjes gesneden, op een bord brengen, om MORRE met eene te dien einde vervaardigden stalen vork te zien eten." En toen de vork niet goed bleek te voldoen, werd deze op verzoek van de prinses tot tweemaal toe aangepast. Later kreeg hij ook nog een speciaal vervaardigde lepel en beker.

Op 15 mei 1833 verliet Morre het hospitaal in Den Haag en na een kort verblijf in Utrecht keerde hij terug naar zijn familie in Amersfoort. Op de dag voor zijn vertrek had hij nog vernomen dat volgens de wens van Anna Paulowna de gewonde militairen over de periode in het hospitaal hun volle soldij uitbetaald zouden krijgen en zij geen verblijfskosten hoefden te betalen. Morre zou verder een pensioen ontvangen van f 136,— per jaar. Dit was onvoldoende om van te leven, hij was dus aangewezen op liefdadigheid.

Zodra Morre eenmaal in Amersfoort was teruggekeerd, bracht dit de nodige opwinding teweeg.

"Als met eenen tooverslag verspreidde zich door de stad het gerucht, dat MORRE aangekomen was, en om strijd werd hij door zijne medeburgers verwelkomd, en met bliken van toegenegenheid overhoopt. De weledelachtbare heer burgemeester en vele andere aanzienlijke personen, rekenden het zich tot een genoegen, MORRE aan hunnen disch te zien, en met oplettendheden van allerlei aard te overladen."

Op 25 juni werden de uit krijgsgevangenschap terugkerende troepen buiten de Utrechtse Poort in Amersfoort door het stadsbestuur verwelkomd.⁷ Morre had zich daarbij gevoegd en deelde in de feestvreugde. Enkele dagen later ging hij op bezoek bij een van zijn zusters die in Amsterdam woonde. Daar moest hij natuurlijk het grafmonument van Van Speyk in de Nieuwe Kerk bezichtigen. Geroerd riep hij uit: "Een ander gedeelte van zijn ligchaam ligt in de *Schelde*, mijne linkerhand en mijn rechterarm liggen achter *Antwerpen*, doch dat is niets! Het

is voor Vorst en Vaderland!” Op 6 oktober meldde het *Handelsblad* dat Morre op paleis Soestdijk ontvangen was en ‘ter maaltijd genoodigd, bij welke gelegenheid de Prins en Prinses zich met hem dikwijls onderhouden hebben’.⁸

Nadat hij al eerder het Metalen Kruis en de medaille voor zijn deelname aan de verdediging van de citadel van Antwerpen had ontvangen, volgde op 11 maart 1834 zijn benoeming tot ridder der vierde klasse van de Militaire Willems-Orde.⁹ In datzelfde jaar trouwde Morre met Jacoba Kraak. Uit deze echtverbintenis werden drie dochters geboren. Morre heeft maar betrekkelijk kort van dit huwelijksgeeluk kunnen genieten, want hij overleed op 10 november 1844.¹⁰

De gegevens over de lotgevallen van Morre zijn grotendeels ontleend aan een boekje van G. Engelberts Gerrits dat in 1833 in Amsterdam werd uitgegeven en waarvan ten minste twee drukken verschenen. Gerrits had Morre bij diens neef Dahleman in Amsterdam ontmoet en was diep onder de indruk van diens lot. Hij besloot daarop dat hij niets beters kon doen

“dan door onzen liefdadigen landgenooten eene korte levensschets van onzen verminkten held aan te bieden, welke, (geheel ten zijnen voordeele uitgegeven) zoo wij vertrouwen eene niet onaanzienlijke bijdrage zal opleveren, tot verdere stijving van het fonds, opgericht tot ondersteuning van onzen beklagenswaardigen krijgsman.”

In een tijd van opgewonden nationalisme konden Van Speyk en Morre uitgroeien tot een soort nationale helden. Terugkijkend kan de hedendaagse beschouwer zich afvragen of het erg zinvol was wat beide heren deden. Hoe dit ook zij, de klap van Van Speyk klinkt nog steeds na, terwijl Morre vrijwel vergeten is. In 2000 dook hij echter ineens weer op in een tentoonstelling in het Legermuseum te Delft. Hij bleek begiftigd met de Militaire Willems-Orde, een feit dat eigenlijk niet meer bekend was omdat Gerrits dat niet in zijn boekje had kunnen vermelden. Morre heeft inmiddels een plaats gekregen in de vaste opstelling van dat museum waar ook het lied uit 1833 beluisterd kan worden.¹¹

En in Amersfoort? Museum Flehite bezit het boekje van Gerrits en enkele herinneringen aan de periode van de Belgische Opstand. Een tekening van de beschieting van Antwerpen op 28 oktober 1830 gemaakt door de foerier Rosentock en een kistje gemaakt van het hout van de mast van de boot van Van Speyk. Het laatste is permanent tentoongesteld in de vitrine met historische curiosa.¹² Wordt het misschien toch tijd voor de vernoeming van een straat naar de vergeten Amersfoortse held Morre, ridder Militaire Willems-Orde?

NOTEN

1. Zie voor de gebeurtenissen en achtergronden van de Belgische Opstand de desbetreffende hoofdstukken in de *Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, dl. XI. Weesp 1983 en H. van der Hoeven, *De Belgische Bevoerte. De Tiendaagse Veldtocht en de scheuring der Nederlanden 1830-39*. Amsterdam 1973.
2. Over de verering van Van Speyk na diens dood S. de Vries, *De lucht in geologen, de hemel in geprezen. Eerbewijzen voor Van Speyk*. Haarlem 1988.
3. Zijn naam werd op verschillende manieren geschreven. In zijn doopakte van 30 mei 1805 wordt hij Goossen Morren genoemd. In zijn vrijstelling voor de Nationale militie in 1824 Gosen Morre (Bijlagen huwelijksakte van 2 april 1834 nr. 028 in GAA). Aangehouden is de schrijfwijze in het boekje van G. Engelberts Gerrits, *Militaire loopbaan en lotgevallen van den vrijwilliger Goose Morre*. Amsterdam 1833.
4. Alle citaten zijn, tenzij anders vermeld, afkomstig uit het in noot 3 genoemde boekje van Gerrits.
5. Volgens Gerrits waren de grootmoeder van Morre en de overgrootmoeder van Van Speyk zusters.
6. Het Willems-Hospitaal was gelegen op de hoek van de Fluwelen Burgwal en de Muzenstraat en heeft tot ver in de 20ste eeuw gefunctioneerd als militair hospitaal. Het was in 1830 gesticht op initiatief van Anna Paulowna en in eerste instantie bedoeld als opvang voor de gewonden uit de Tiendaagse Veldtocht. Mededeling dr. F.J.W. van Kan.
7. Korte beschrijving van deze gebeurtenis in een 20ste-eeuws extract uit de raadsnotulen van Amersfoort d.d. 25 juni 1833, ingeplakt in het exemplaar van het boekje van Engelberts Gerrits in de bibliotheek van Museum Flehite.
8. Geciteerd in een krantenknipsel uit het *Handelsblad* van 6 oktober 1933, ingeplakt als in noot 7.
9. Gegevens verstrekt door het Legermuseum te Delft. Zie ook P.Knevel, *Moed, Beleid en Trouw. 185 jaar Militaire Willems-Orde*. Delft [2000]. In deze publicatie bij de gelijknamige tentoonstelling wordt een kort portret geschetst van tien ridders MWO waaronder Goose Morre (pp. 8-9).
10. GAA, huwelijksakte d.d. 2 april 1834 nr. 028; gegevens Volkstelling 1840 (Morre woonde toen met vrouw en twee dochters en nog een ander gezin in een huis in de Hellestraat) en Doopregister hervormde gemeente 1842.
11. Ook in Leusden was een ridder Militaire Willems-Orde, namelijk Teunis Kamerbeek (1801-1860). Hij had zijn onderscheiding gekregen voor zijn heldhaftig gedrag tijdens de Tiendaagse Veldtocht. Mededeling van de Kanselarij voor Nederlandse Orden te Den Haag.
12. 'Een merkwaardige herinnering aan de Belgische Opstand', *Flehite X* (1978), p. 63.